

Nr 475.

Av herr **Bergstrand m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, angående ändringar i folktandvårdens organisation, m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 84 till innevarande års riksdag uppdragas vissa riktlinjer för folktandvårdens fortsatta utbyggnad. Det bekymmersamma läge, vari folktandvården befinner sig, har som noggsamt är känt sin grund i den otillräckliga tillgången på utbildad personal, i första hand bristen på tandläkare. Detta nödvändiggör en sträng rationalisering av den tillgängliga arbetskraften och koncentration av tandläkarnas arbete på sådana arbetsuppgifter, som kräva den höga tekniska utbildning de erhållit. Arbetsförhållandena böra dessutom göras så tilldragande inom folktandvården, att en väsentligt större del av tandläkarkåren kan komma att finna det angeläget att ägna sin arbetskraft åt den viktiga uppgift inom arbetet för folkhälsans höjande, som folktandvården avsetts skola fylla men genom sina otillräckliga resurser ännu i alltför ringa grad lyckats med. Då möjligheterna att utbilda tillräckligt med tandläkare även med viss ökning av våra nuvarande resurser sannolikt för en avsevärd framtid komma att visa sig mycket begränsade med hänsyn till behovet (av ekonomiska skäl, knapphet på kompetent lärarpersonal och ej minst knappheten på folk att utbilda i ifrågakommande befolkningsårsklasser), följer som slutsats, att det gäller att i möjligaste mån så bygga upp arbetet inom folktandvården, att de bästa förutsättningarna skapas för att det arbete, som där utföres, på effektivaste sätt må tendera till att successivt begränsa tandvårdsbehovet inom vårt folk.

Om man, utgående från dessa premisser, granskar den kungl. propositionen, torde det vara berättigat att yrka på vissa modifikationer av densamma. Då tandvårdsbehovets begränsning alltid måste komma att framstå som primäruppgiften för en rationellt uppbyggd folktandvård, må först pekas på att det synes irrationellt att icke tillse, att tandvården efter skolåldern fullföljes genom ungdomsåren åtminstone upp till tjuugoårsåldern på samma noggranna sätt som under skolåren. Erfarenheten ger vid handen, att dessa ungdomsår äro synnerligen kritiska för tänderna och att ett efterfattande av den noggranna tandkontrollen då snabbt kan rasera vad som vunnits genom skoltandvården med de följder i form av ökat tandvårds-

behov senare som betingas därav. Detta av folktandvårdssakkunniga påvisade faktum har i propositionen icke förbisetts men knappast värderats till hela sin vikt. Det synes undertecknade vara en angelägenhet av sådan ordningsgrad att vid den gradering av de olika tandvårdsbehoven, som nödvändigt måste göras, ungdomstandvården vid sidan av barnavården *bör komma i fråga med förtursrätt*. Vid sidan härav ter det sig mindre viktigt, om den räknas till »barna»-vård eller till vuxenvård. Om den hänföres till barnavården må dock påpekas, att den ingalunda för tandläkarna utgör en sådan arbetsbelastning som den egentliga skolåldersvården, och att det därför icke heller kan anses möta några egentliga betänkligheter att i enlighet med folktandvårdssakkunnigas förslag en proportionsvis något större del av arbetstiden anslås härtill, om blott denna partiella överföring av arbetet reserveras för ungdomsåldrarna. Skyldighet bör stadgas för folktandvården att anmoda de unga sexton- till tjugooåringarna att inställa sig för översyn med regelbundna tidsintervaller. Det synes rimligt och ägnat stimulera intresset, att ungdomarna beredas vissa ekonomiska fördelar, om de regelbundet infinna sig till dessa kontrollundersökningar. Departementschefen föreslår därför en reduktion av folktandvårdstaxan. Det synes dock böra närmare övervägas om ej en årlig billig regelbunden taxeavgift, ett slags abonnemang, skulle lättare medföra att ungdomarna inställde sig till den regelbundna kontrollen. En sådan avgift behövde väl icke nödvändigt göras lika låg som under skoltiden och heller ej annat än för mindre bemedlade behöva betalas av det allmänna.

Det gäller inom folktandvården sedan begynnelsen att förtursrätt till vård lämnas blivande eller nyvordna mödrar, om de äro berättigade till mödrahjälpbidrag. Goda skäl för en sådan förtursrätt finnas med hänsyn till den akuta fara för tandsönderfall, som synes förefinnas hos dessa kvinnor, och dess ifrågasatta upphörande avvisas också av departementschefen. Men samma skäl som gälla för denna grupp av mödrar göra sig med samma styrka gällande även hos mödrar, som av ena eller andra orsaken ej äro berättigade till mödrahjälp. Det synes vara en elementär gärd av rättvisa, att *alla* blivande eller nyvordna mödrar ställas i paritet med varandra härvidlag. Åtminstone gäller detta på alla de orter, där annan tandvård ej finnes tillgänglig. Dessa patienter behandlas nog redan nu ofta som »akuta fall», men det synes behöfligt, att detta uttryckligen anges. För att underlätta planeringen av folktandvårdsarbetet bör dock möjligen stipuleras, att blivande mödrar för att vid eventuellt behov av tandvård kunna komma i åtnjutande av sådan förtursrätt böra anmäla sig inom de fyra första månaderna av graviditeten.

För säkrandet av tillgången på tandläkare till folktandvården pekades ovan på vikten av att göra tjänsterna så attraktiva som möjligt. Av olika framkomna organisatoriska förslag för detta ändamåls vinnande har departe-

mentschefen endast upptagit förslaget om vissa tim- och arvodestjänster. I åtskilliga myndigheters uttalanden har dock betonats, att det vore förtjänt av prövning om icke betydande arbetskraft skulle kunna tillföras folktandvården genom inrättandet av fasta deltidstjänster med de förmåner en sådan anställningsform skulle medföra. I varje fall synes det uppenbart, att en sådan organisationsanordning vore värd att prövas i begränsad omfattning jämsides med arvodestjänsterna. Det torde ej vara svårt att inom landet finna platser, där en sådan deltidstjänstanordning skulle befinnas vara mycket lämplig.

Vid prövningen i vad mån arbetstid skulle kunna vinnas genom koncentration av tandläkarnas arbete till det egentliga tandvårdsarbetet, riktas uppmärksamheten bl. a. på frågan om folktandvårdsläkarnas och tandvårdsinspektörernas organisatoriska och administrativa uppgifter. Det har uppgivits från även sakkunnigt håll, att den rapport- och journalskrivningsverksamhet, som nu åligger folktandvården, utan förfång skulle kunna ej oansenligt begränsas med motsvarande tidsvinst för det egentliga arbetet.

Likaså kan ifrågasättas om ej en omläggning av inspektionsorganisationen i anslutning till uttalanden av medicinalstyrelsen m. fl. vore ägnad att mer inrikta inspektionens uppgift på den väsentliga uppgiften att effektivisera folktandvården. Det har uppgivits, att en ej ringa del av de lokala tandvårdsinspektörernas arbete f. n. måste ägnas åt personalanskaffningsfrågor och sådana perifera saker, som med samma utbyte skulle kunna hänskjutas till andra organ. Att i längden det förhållandet, som enligt uppgift förekommer på sina håll, att lasarettstandläkaren användes som tandvårdsinspektör skulle kunna fortgå, torde i varje fall snabbt nog komma att visa sig ohållbart. Likaså kan nog förutses, att anordningen med lokala tandvårdsinspektörer inom landstingsområdena snart nog skall komma att visa sig innebära en överorganisation, även om den under folktandvårdens upporganisering varit av stor betydelse. Antalet inspektörer torde då kunna väsentligen minskas.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte med beaktande av här framförda förslag vidtaga de förändringar i Kungl. Maj:ts proposition nr 84 som härav belingas.

Stockholm den 22 mars 1950.

Paul Bergstrand.

Sigfr. Nordkvist.

Ragnar Huss.